

DISSERTATIO THEOLOGICA
VERAM NOTIONEM ET INDO-
LEM REGNI DEI E SERMO-
NIBUS CHRISTI

ENUCLEANS,

QUAM,

Conf. Max. Ven. Facult. Theol. Aboëns.

PRÆSIDE

Mag. GUSTAVO GADOLIN,

S. S. Theol. Prof. Reg. & Ord.

Publicæ censuræ subjicit

JOH. HENR. FATTENBORG,

Juris Nat. & Hist. Adj.

In Audit. Physico die XIV. Novembr. MDCCCVII.

H. a. m. c.

ABOÆ, Typis FRENCKELLIANIS.

Omnium fere phrasium ac locutionum quas a sanctissimo nostro Salvatore in divina doctrina tradenda adhibitas esse legimus, nullam reperiri formulis βασιλειας των ουρανων, βασιλειας τε Θεου aut βασιλειας simpliciter positæ frequentius usurpatam nullamque significationum varietate ac multitudine magis conspicuam nemini in sacris litteris vel parum versato notum non est. Quum autem multiplex ac varius cujuscunque vocabuli aut phraseos usus negotium interpreti plerumque facessere soleat, haudquaquam magnopere mirandum est, si hæc quoque dicendi formulæ virorum doctorum exercuerint ingenia. Late enim patet salutaris doctrinæ a Jesu institutæ vis & plures ejus sunt adfectiones. Quare si usu eveniat (quod re vera accidisse videmus), ut eadem vox, aut una formula ad plures earum singulatim definiendas adhibeatur, qui fieri possit, ut illa nonnullis saltem in locis non sit ad

explicandum abstrusior & ad intelligendum difficili-
 or? Verum enimvero quamquam diffidendum non
 fit, formulas has in quibusdam Novi Testamenti di-
 ctis tanta laborare ambiguitate, ut pro certo vix
 semper affirmare liceat ad quodnam significationum
 genus referri debeant, tamen in aliis locis iisque
 permultis ea se commendant perspicuitate, ut ipsam
 doctrinam sub figurata hac dictione latentem eruere
 ac intelligere omnino queamus. Sed quorsum hæc?
 ut melius intelligi possit omnem *de regno Dei* quæ-
 stionem, si diligentius instituat, ab ipso usu for-
 mularum βασιλειας των ουρανων κ. τ. λ. biblico inci-
 piendam esse. Igitur in hac quoque Dissertatione,
 primum notiones phrasium biblicas exponemus, &
 deinde quid de indole Regni Dei sentiendum sit
 paucis demonstrabimus; ita tamen ut omnia potis-
 simum e sermonibus Christi derivemus.

Ne autem origines formularum nostrarum o-
 mnino præteritis videamur primum universim ob-
 servandum est, notiones istas & dicendi formas qui-
 bus in salutari doctrina proponenda usi sunt Chri-
 stus ipse & qui Novi Testamenti libros concinna-
 runt Apostoli minime ab illis primum fuisse inven-
 tas, sed quales jam longe ante eorum tempora Ju-
 dæorum mentibus infixæ hærebant, eorumque tum
 libris sacris, tum sermone familiari pervulgatæ erant,
 tales illos recipisse, ad suas utilitates convertisse, si
 opus esset emendasse, novis significationibus auxi-
 se

se & ad novæ doctrinæ rationes composuisse (a). Deinde tanto minus dubitandum est hoc idem de formulis quoque βασιλειᾶς των ουρανων, Θεὸς & βασιλειᾶς valere, quanto plura ac graviora existant argumenta, quæ ratum omnino faciunt illas ad amussim respondere phrasi Rabbinico-Hebrææ תלכו מים, adeoque ei matri origines suas debere acceptas. Quod enim ad formulam βασιλειᾶς των ουρανων attinet, nemo certe negabit illam vocabula Hebraica ad verbum reddere. Idem autem de βασιλειᾶ τὸ Θεὸς valere abunde testantur vetustiora Judæorum scripta, in quibus vocabulum מים pro ipso Deo poni vel centies legitur (b); & βασιλειᾶ nuda posita elliptica est dicendi forma cui vocula ουρανων aut Θεὸς subjungi debet. Sed aliæ quoque huc accedunt rationes, quæ formulas Græcas ex Hebræo fonte primum effluxisse probant. Quam-

A 2

quam

a) Vide ipsa B. KOPPII verba in Exc. 1:mo in Epist. 1:mam ad Thes.

b) A re nostra alienum non erit unum exemplum testimonii loco heic adscriptisse e CHRIST. SCHOETTGENII Hor. Hebr. & Talmud. Vol. I. p. 173. Existat autem illud apud R. Jechonja in libro Bahir, *Unde hoc habemus quod coelum sit Deus S. Benedictus?* Resp. *Ex loco I. Reg. VIII. 32. מים תשמע ותתה ונתה* & tu audias, o Coelum! Num vero Salomon coelum adoravit, ut exaudiret preces suas? Verum illud cuius nomen adoratur super coelos, de quo scriptum est *ibid. v. 27. Coelum & coeli coelorum non comprehendent te, est nomen Dei S. B.*

quam enim pro certo statuere non audemus, utrum Judæi originem illius מלכות השמים primum petiverint e DAN. VII. 14. et huic (scil. בר אנוש) data est tanta potestas, dignitas וּמַלְכוּת & Regnum, ut omnes omnium linguarum populi & nationes eum colerent. Potentia ejus æterna est, quæ non desinet, וּמַלְכוּתָהּ & Regnum ejus non destruetur; (quæ quidem C. SCHOETTGENII sententia est in Dissert. de Regno coelorum) an ex aliis Veteris Testamenti oraculis illud deduxerint, tamen constat inter omnes in Hebræorum antiquitatibus vel mediocriter versatos, formulam hanc imprimis post tempora exilii Babylonici in deliciis apud Judæos haberi coeptam fuisse, a doctoribus eorum in religionis capitibus tradendis varie usurpatam, & ob hunc frequentiore usum ita tritam, ut Christi Apostolorumque ætate inter plebem quoque vulgatissima esset ac notissima. Sed de significatione formulæ מלכות השמים, quod in tota hac disquisitione summum est, dubitatum quoque esse video. Docent quidem interpretum plures, eam in libris Judæorum denotare, partim totam œconomiam Mosaicam & obedientiam ei ab omnibus Judæis præstandam, partim preces ad Deum fundendas & alia id genus: an vero antiquiori ævo & ante Christi tempora illud quod Judæi expectabant Mesix regnum hoc nomine vel in seholis vel in familiari sermone vocatum fuerit, id ex iisdem Judæorum scriptis satis testa-

testatum non habent (c). Quamquam autem volumina Judaica ad hanc significationem vindicandam talia non præbeant argumenta, ut nullus dubitationi locus relictus sit, tamen inprimis e quibusdam Novi Testamenti dictis admodum probabile videtur, Judæos longe forsitan ante adventum Christi hanc quoque vim inter alias significationes suo מלכות מישיא adjecisse. Unde enim JOHANNES Baptista putandus est suum *mox adventurum mutuassee regnum coelorum*, quo tamen nomine tempora Messiae significare voluit, ut vel e legatione ejus ad Christum misa (LUC. VII. 18.) colligere licet? Unde profecta est interrogatio Pharisei, (LUC. XVII. 20.) ποτε ερχεται ἡ βασιλεια τῶ θεου? Unde Apostolorum aliorumque hominum opinio, qui omnes statim ac βασιλειαν τῶν ουρανῶν vel θεου ore Jesu prolatam audirent, mox de imperio Messiae cogitasse videntur? Quibus addi potest illa omnibus Judæis a remotissimis temporibus communis Messiae expectatio, qua rudior saltim plebs omnia quæ de Messia a prophetis didicerat ad regis regnique splendorem referre ita sive esset, ut Messiae adventum cum ruentis impe-

c) Vulgatiores formulæ quæ apud Judæos doctores tempora Messiae designant certe sunt: *dies postremi, finis dierum, seculum futurum, futurum ad veniendum, mundus supernus, dies consolationis* cet. Conf. C. SCHOETGENIUS I. c. Vol. II. p. 29.

imperii instauratione semper conjungere solet (d). Quæ cum ita sint, non longe a veritate remoti videamur, si credamus, Judæos jam ante tempora Christi שלכות השמים de Mesfiæ adventu intellexisse; quod, cum aliæ quoque accedunt rationes, tantam vim habet, ut illæ notiones, quas cum hac forma conjungere solebant Judæi, in variis Novi Testamenti βασιλειᾶς τῶν οὐρανῶν & θεῶν significationibus dijudicandis ita necesariæ sint, ut hæc vix ac ne vix quidem sine illis bene explicari & intelligi queant. Sed hæc hæctenus: ad significationes harum formularum in Novo Test. obvias nunc veniamus.

In hoc vero opere perficiendo nobis imprimis obstat Cel. JOH. B. KOPPII sententia, (in Excurs.

I:O

d) Neque nostram causam plane indefensam relinquunt testimonia Judaica: quin potius duo satis firma inveni apud SCHOETTGENIUM l. c. Vol. I. p. 1150 & Vol. II. p. 22. Alterum legere est in Targum. ad MICHÆ verba Cap. IV. v. 7. וְיִשְׁכְּנוּ עַל יְהוָה בְּהַר צִיּוֹן & regnabit super illos Jehova in monte Zion; quæ de Mesfia explicari solita ita reddit Paraphrastes Chaldæus: & revelabitur Regnum coelorum in monte Zion; unde efficitur Mesfiam in monte Zione regnantem & regnum coelorum apud Paraphrasten eandem vim tenere. Alterum existat in Schir Haschirim rabba Fol. 15. 2. Quando tempus accedet quo regnum coelorum revelabitur tum implebitur illud ZACH. XIV. 9. Verba autem ZACHARIÆ de Mesfia interpretabantur Judæi.

ro ad 1:am Epist. ad Thes.) qui multis rationibus probare conatus est, his Novi Test. formulis tantum significari *solenne illud Christi regnum quod post mortuorum resurrectionem insigni majestate ac imperio ab illo inaugurabitur.* Nostræ opellæ ratio non permittit, ut argumenta Koppiana singulatim excipere aggrediamur. Neque id hoc loco necessarium videtur, cum ab aliis jam factum sit (e). Generatim tantum monebimus hoc; quod cum Religio Christiana latiori sensu sumta omnia commoda a Jesu hominibus parata non solum ad futuram, verum etjam præsentem mortalium conditionem spectent, (quod posterius a Christo dum in his terris versatus est ut sapientissimo doctore negligi vix potuit) totius rei rationi ægre congruum videtur, ut omnem vocabulorum vim, quibus novam salutis œconomiam significare voluerit Christus, in futuri splendidioris regni exspectatione unice posuisset. De cetero brevis nostra variarum significationum recensio Koppianæ rationi contraria erit.

Ut igitur ordinem quendam in significationibus formularum βασιλειᾶς τῶν οὐρανῶν κ. τ. λ. constituendis servare & seriem earum sequi possimus, omnibus aliis præmittenda est ea notio, qua significant *Regnum illud visibile ac terrestre quod non solum Ju-
dæo-*

e) Inter quos eminet J. CHRISTOPH. DOEDERLEIN in Instit. Theol. Christ. T. II. p. 261.

daorum vulgus, verum etjam aliquamdiu Apostoli credebant a Jesu esse instaurandum. — Sperabant nempe Judæi & omnino in deliciis habebant sperare id fore, ut venturus illorum Messias non solum gentem suam ab imperii alieni jugo liberaret, verum etiam totius orbis terrarum regna ejus potestati subjiceret; quod ut mox eveniret tempore inprimis Christi tanto avidius expectabant quanto vehementius libertatem jamjam amissam dolebant. Dulcedine hujus spei illecti, permulti eorum pronas aures sermonibus Christi de regno cœlorum accommodare incipiebant; quorum verum sensum quum nec intelligerent, nec diligentius scrutari curarent, facile sibi persuadebant, Jesum fore illum a prophetis prædictum & promissum Messiam & liberatorem, qui nutantem rempublicam restitueret, hostes subigeret totamque civitatem Judaicam omni gloria ac felicitate condecoraret. Cujus significationis vestigia cum plura in Novo Testamento occurrunt, tum inprimis conspiciuntur in matris filiorum Zebedæi petitione (MATTH. XX. 21. εἶπε, ἵνα καθίσωσιν ἐτοί οἱ δύο υἱοὶ μὲ, εἰς ἐκ δεξιῶν σὲ, καὶ εἰς ἐξ ἐναντιῶν, ἐν τῇ βασιλείᾳ σὲ) eorum qui Hierichuntem incolebant opinione (LUC. XIX. 11. καὶ δοκεῖν αὐτοὺς ὅτι παραχρημα μελλεῖ ἡ βασιλεία τῶ θεοῦ ἀναφανεῖσθαι) & frequentibus discipulorum Christi disputationibus de principatu in regno ejus. Cfr. MATTH. XIII. 1. coll. cum MARC. IX. 33. 34. X. 37. LUC. IX. 46. ACT. I. 6.

Longe

Longe autem alio, eoque sublimiori, sensu occurrit phrasis nostra in formula *ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν*, a Jesu ipso (MATTH. IV. 17 X. 7.) usurpata; quæ, sive *de regno Messicæ* explicueris, haudquaquam imperium quoddam vi & armis splendidum, sed institutione & doctrina clarum innuit; sive speciatim *de nova doctrina a Jesu instituta*; in utroque loco ita intelligenda est, ut aut *ipsa initia regni vere Messiani* significet, aut *ipsum tempus*, quo Christus, his terris datus, novam doctrinæ salutaris formam instaurare cœpit. Quæ res, quamquam exiguo discrimine sejunctæ sint, tamen, cum aliquid intersit, eam habent vim, ut dubitari possit, an JOHANNES Baptista, qui prior his verbis usus est, eodem ac Jesus sensu illa adhibuerit? Licet autem difficile sit aliquid certi in hac quæstione definire, inprimis propter dubia a JOHANNES ipso significata; (MATTH. XI. 3. *συ εἶ ὁ ἐρχομενός; ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;*) tamen, cum JOHANNES de vera indole & natura missionis Christi satis explicatas & claras notionès habuisse videatur, (quod e JOH. III. 27 36. colligere licet) summa probabilitatis specie se commendat eorum opinio, qui formula ista, ore JOHANNIS prolata, in universum significari putent hoc: *tempus illud adesse, quo compariturus sit nobis a Deo promissus Messias, qui majestate vere regia & divina, orbem terrarum gubernaturus sit, & omnigena felicitate beaturus.*

Videmus igitur e MATTHÆI loco nuper citato;
 B Chri-

Christum statim a primo momento, quo doctorem agere inciperet, grande quod ab illo perficeretur opus, βασιλειαν των ουρανων vocasse. Regnum quoque constituit, non quidem adspesabile, sed tanto illustrius, quanto longius a visu remotum; quod cum εντος ημων ειναι h. e. *in animis nostris inesse* dicit, (LUC. XVII. 27.) simul indicat, nos homines ejus cives esse. Cum autem omnia, ut jam dictum est, quæ ad totam civitatis suæ formam pertineant, communi βασιλειας των ουρανων nomine comprehenderet Christus, haud dedignatus est eodem honorifico nomine decorare cives suos, seu cœtumentorum, qui huic imperio nomina lubenti animo dedere. Quare haud raro βασιλεια των ουρανων κ. τ. λ. in sermonibus Christi *seclatores* ejus, seu, ut mox appellati erant, *Christianos*, eorumque societatem i. e. *Ecclesiam* significat. Sic v. c. MATTH. XI. II. Christus ipse testatur, μικροτερον εν τη βασιλεια των ουρανων h. e. *minimum l. ignobilissimum eorum, qui ejus doctrinæ additi sint, nominis celebritate ipsum Johannem vincere*: & PETRO dicit (MATTH. XVI. 19.) δωσω σοι τας κλεις της βασιλειας των ουρανων, i. e. *tradam tibi claves Ecclesiæ meæ*; quæ dicta, ut alia permulta taceam, satis superque hoc: significationum genus probare videntur.

Cum autem tanta expectatio regni Messiani Judæorum mentibus infixæ esset, tantæque spes de futuro ejus splendore ac cum illo conjuncta felicitate

ab

ab illis conceptæ, ut nihil majus, nihil præstantius ac felicius ne cogitandum quidem esset; quod aptius nomen ad totam vim & ambitum novæ doctrinæ instituendæ comprehendendum, & ad audientiam in illa proponenda faciendam fortius inveniri posset, quam formulæ βασιλειᾶς τῶν οὐρανῶν κ. τ. λ. qua illustri denominatione insignire consueverant id quod omnium rerum summum reputabant iidem Judæi, quibus primum Salvator noster Religionis suæ præcepta traderet? Atque hinc factum est, ut βασιλειᾶ τῶν οὐρανῶν, βασιλειᾶ τε θεῶν, aut simpliciter βασιλειᾶ sæpius in Novo Testamento pro ipsa *Religione Christiana* posita reperiat. Ne autem quidquam sine idoneis testimoniis a nobis dictum videatur, probationis loco afferrantur vel ΜΑΤΘ. XIII. II. ὑμῖν δέδοται γινῶναι τὰ μυστήρια τῆς βασιλειᾶς τῶν οὐρανῶν i. e. *vobis datum est abstrusiores Religionis meæ (l. Christianæ) doctrinas* (parabolarum scil. involucro tectas) *intelligere*; & ibid. vers. 52. πᾶς γραμματεὺς μαθητεύσει τῇ βασιλειᾷ τῶν οὐρανῶν, h. e. *quilibet in doctrina Christiana tradenda bene versatus*. Neque non ad hoc significationum genus pertinent formulæ vel centies occurrentes: ὅμοια ἐστὶν ἡ βασιλειᾶ τῶν οὐρανῶν l. τε θεῶν, & ἕτως ἐστὶν ἡ βασιλειᾶ τε θεῶν, ὡς; quæ commode hoc modo reddi atque intelligi possunt: *eadem est ratio religionis l. doctrinæ meæ, ac cet;* quarum similitudinum permultæ tam clare fata religionis Christi in hac terra adumbrant, ut haudquaquam omnes, sine vi contextui ac seriei orationis illata, ad futu-

rum tempus unice referri possint. Denique in trans-
 cursu monebimus, hanc Græcarum formularum
 vim ab usu $\tau\epsilon$ מלכות ה'משיח' apud Judæos docto-
 res non prorsus abludere. Etenim illi haud raro
regnum cælorum in se suscipere, pro *veram Religionem*
profiteri dicunt (f).

At inter illas significationes, quas formulæ no-
 stræ in Novo Testamento obtinent, haud insolita est
 notio, qua *omnem felicitatem per Christum hominibus*
partam denotant; inprimis autem *æternam illam*
salutem, quæ in hac vita speratur & in futura tandem
obtinetur. Exempla hujus significationis æque mul-
 ta sunt ac indubia. In MATTH. VI. 33. Christus ipse
 his verbis adhortatur discipulos suos: $\zeta\eta\tau\epsilon\tau\epsilon$ $\pi\rho\omega\tau\omicron\upsilon$
 $\tau\eta\nu$ $\beta\alpha\sigma\iota\lambda\epsilon\iota\alpha\nu$ $\tau\epsilon$ $\theta\epsilon\omicron\upsilon$ h. e. *operam date omnium pri-*
mo, ut bona meis civibus parata consequamini; quo
 in loco $\beta\alpha\sigma\iota\lambda\epsilon\iota\alpha$ $\tau\epsilon$ $\theta\epsilon\omicron\upsilon$ opponitur bonis terrestri-
 bus, de quibus in prioribus versiculis dictum est; et
 alibi (MATTH. V. 3. 10.) affirmat, $\beta\alpha\sigma\iota\lambda\epsilon\iota\alpha\nu$ $\tau\omega\nu$ $\omicron\upsilon\rho\alpha\nu\omega\nu$
 pertinere ad $\pi\tau\omega\chi\epsilon\varsigma$ $\tau\omega$ $\pi\nu\epsilon\upsilon\mu\alpha\tau\iota$ $\kappa\alpha\iota$ $\delta\epsilon\delta\iota\omega\gamma\mu\epsilon\nu\epsilon\varsigma$ $\acute{\epsilon}\nu\epsilon\kappa\epsilon\nu$
 $\delta\iota\kappa\alpha\iota\omicron\sigma\upsilon\nu\eta\varsigma$; ubi tota orationis series de felicitate Christi-
 ana nos cogitare jubet, & quidem inprimis de futura
 salute, stabili ac nullis mutationibus obnoxia,
 quam ipse (MATTH. XXV. 34.) vocat $\tau\eta\nu$ $\eta\tau\omicron\iota\mu\alpha\sigma\mu\epsilon\nu\eta\nu$
 βα-

f) Cfr. hac de re SCHOETTGENIUS, (I. c. Vol. I. p. 1157)
 qui multa loca ad hanc dictionis Judaicæ notionem vindic-
 andam e Talmudistarum scriptis congescit.

βασιλειαν απο καταβολης τῆ κοσμου, ubi δικαιοι ελαμψουσι ὡς ὁ ἡλιος. Cfr. præterea MATTH. VI. 20. VII. 21. MARC. IX. 46. 47. LUC. XIII. 28. XIV. 15. Cum autem ejus sit indolis regnum Dei, ut omnis generis salutem suis civibus præstet, felicitatis quoque notio, quæ in βασιλεια τῆ θεου inest, latissime patere videtur, & per omnia alia significationum genera ita diffundi, ut quamquam alia quædam vis speciatim innuatur, eodem tamen in loco felicitatis idea simul subjuncta sit; quod cum ista opinione, quam sibi de regno Messæ formare solebant Judæi, conjunctissimum quoque videtur.

His igitur notionibus ita constitutis, ad illam denique accedimus τῆς βασιλειας των ουρανων significationem, quæ similitudinem quoque cum Judæorum de regno Messæ opinione referens regnaturi Christi majestatem inprimis exprimit. Quemadmodum enim Judæi multa ac magnifica de Messæ regno prædicare solebant, sic etiam Christus, verus ille Messias βασιλευς, (MATTH. XXI. 5. XXV. 31. 34.) βασιλευσιν & βασιλειαν tenere (LUC. I. 33.) dicitur. Hinc fit, ut βασιλεια των ουρανων & τῆ θεου nonnunquam denotet, partim invisibilem illam regnandi vim ac majestatem, qua Christus in his terris ecclesie curam agit, doctrinam promovet, suosque cultores tuetur, partim solenne illud ac splendidum imperium, quod post defunctorum in vitam reditum æquo justoque judicio super omnes ferendo potenter exercebit. Huc pertinent loca:

MATH.

MATTH. XVI. 28. certe vobis affirmo, quosdam eorum, qui heic adstant morituros non esse, ἕως αν ιδωσι τον υιον τσ ανθρωπεσ ερχομενον εν τη βασιλεια αυτε h. e. antequam viderint filium hominis regiae majestatis vim exercentem; (Cfr. MARC. IX. 1.) & **LUC. XXI. 31.** cum haec omnia fieri videtis, intelligite, οτι εγγυς εσιν η βασιλεια τσ Θεσ i. e. instaurationem imperii mei jamjam adesse; quibus in locis, quid aliud βασιλεια τσ Θεσ significari potest, quam imperium illud invisibile ac coeleste, quod Christus statim post ascensum in coelos sibi assumpsit, & cujus insignia documenta mox futura erant Spiritus sancti missio, inopinata doctrinae salutaris propagatio, & imprimis praedictum ab illo civitatis Judaicae excidium, quod απολυτρωσιω (LUC. XXI. 28.) h. e. liberationem a persecutionibus Judaeorum doctoribus religionis Christianae praestaret, & sic multa impedimenta doctrinae propagandae e medio tolleret (g)? Idem quoque imperium certe intellexit latro una cum Christo cruci affixus, dicens: μησητι με, κυριε, οταν ελθης εν τη βασιλεια σσ, h. e. mei memor sis, cum in imperii tui possessionem veneris; & speciatim ut judex in regno suo sifitur Christus **MATTH. XIII. 41.** seqq. ubi, parabola de lolio eplicata, his utitur verbis: αποσελει ο υιος τσ ανθρωπεσ τες αγγελεσ αυτε, και συλλεξουσιν εκ της βασιλειασ αυτε παντα τα σκανδαλα - - - και βαλουσιν αυτες εις την
καμι-

g) Cfr. J. G. ROSENMÜLLERI Schol. in Nov. Test. T. I. p. 317.

καμινον τῶ πυρος --- τότε οἱ δικαιοι εκλαμψουσιν ὡς ἡλιος
 εν τη βασιλεια τῶ πατρος αυτων; quod idem valet de ju-
 diciaria formula, quæ occurrit ΜΑΤΤΗ. XXV. 31-
 46.

Hæc sunt illa varia significationum genera,
 quæ in sermonibus Christi formulæ βασιλειᾶς τῶν
 ουρανῶν, βασιλειᾶς τῶ θεοῦ & βασιλειᾶς obtinere vi-
 dentur. Quamquam autem in illis explicandis eam
 secuti simus rationem, ut ipsa natura atque indoles
 Regni Dei simul quodammodo intelligi possit, tamen,
 cum occasio nobis non fuerit omnia persequendi quæ
 ad institutum pertinent, pauca quædam huic loco sub-
 jungemus. Primum igitur intranscursu quasi mone-
 bimus, βασιλειαν τῶν ουρανῶν & θεοῦ idem esse ac
 βασιλειαν τῶ χριστοῦ, qua dictione in scriptis suis non-
 nunquam utuntur Apostoli; v. c. PAULLUS, qui ΕΡΗ.
 V. 5. βασιλειαν τῶ χριστοῦ καὶ θεοῦ conjungit. Que-
 madmodum enim, ex vulgari Judæorum opinione,
mešîus Jehoua, משיח, (quod nomen Hebraicum re-
 spondet Græcorum vocabulo τῶ χριστοῦ) olim το
 διοψηη διοψωῶ instauraturus ac gubernaturus esset; sic
 etiam Christus, qui verus est Messias a prophetis
 prædictus, doctrina sua βασιλειαν τῶν ουρανῶν revera
 constituit, ejusque imperium morte sua sibi acqui-
 sivit suumque fecit; ita ut merito se βασιλεα (ΜΑΤΤΗ.
 XXV. 34. coll. cum vers. 31.) vocare possit, &
 Luc. XXII. 69. de se ipso prædicare: απο τῶ νῦν εσαι
 ὁ υἱος

ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ. Summam igitur imperii tenet *χρῆστος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν*; ac cum omnia a Deo Patre accepta, (JOH. V. 27. 30. XIII. 3. XVII. 2.) ad-eoque hanc etiam regnandi vim ac majestatem sibi traditam esse dicit, facile intelligitur, hæc omnia Christo homini esse data. Si enim ad divinam Christi personam spectemus, eodem cum Deo Patre honore venerandus est, cui nihil dari, nihil detrahi potest. Sed Christum hominem *δεῖ βασιλευεῖν ἀχρῖς ἀνθρῶν πάντα τὰς ἐχθρὰς ὑπὸ τὰς πόδας αὐτοῦ*. I. COR. XVI. 25.

Sed ut ipsa indoles Regni Dei melius intelligatur, omnes Christi de illo sermones ad duo potissimum capita referri possunt. In hac enim re exponenda ita versatur Salvator noster, ut *aut* demonstret, regnum a se instaurandum haudquam civile esse quoddam ac terrestre imperium, *aut* ostendat, illud totum esse *Morale*, ad emendationem hominum veramque eorum felicitatem ac salutem spectans. Nobis forsitan, qui ex eventu etiam de consilio Christi judicare possumus, mirum videtur, id ei necessarium fuisse, tam multis verbis & tam sæpe animos auditorum a visibilis regni expectatione avertere. Sed civilis rerum Judaicarum status Christi ætate longe miserrimus, Judæorum factus & magna de se sentiendi lubido, falsæ eorum de Messia opiniones, nec non certissima eorum

per-

persvasio de divina religionis Mosaicæ origine ac perpetua auctoritate in causa erant, cur Christus ad hanc materiam iterum iterumque recurrere opus haberet. Quanto autem clarius nobis sit, Christum nunquam terrestre regnum affectasse, tanto etiam breviores in hac re tractanda esse possumus. Cuique enim historiam Jesu diligentius consideranti patet promptumque est, eum semper talem observasse vitæ tenorem, ut rerum novarum cupidus fuisse nunquam videri possit. Cum omnis pompæ & externi splendoris, opum ac facultatum alienissimus erat, ita ut ipse *MATTH. VIII. 20.* fateatur, *τον υιον τε ανθρωπου ουκ εχειν πα την κεφαλην κληνη,* tum omne imperium, licet sibi re vera a mobili vulgo oblatum, aperte renuit & solitudinem petit; (*JOH. VI. 15, & LUC. XVII. 20.*) & Phariseo de adventu regni Dei interroganti respondet, *βασιλειαν τε θεου ουκ ερχεται μετα παρατηρησεως κ. τ. λ.* h. e. *regnum num Dei non sic venire ut externus ejus splendor oculis conspiciatur, aut dicere possit quisquam, en adest hic, en illic.* E contrario autem omnes ejus orationes & parabolæ, quibus indolem, progressus & incrementa *της βασιλειας τε θεου* adumbrat, ejus sunt argumenti, ut satis superque indicent regnum hoc esse *επικραμιον* ac spirituale, in animis hominum versari, per doctrinam ab illo institutam vim suam prodere, & universim ad sincerum virtutis studium excitandum, & cum illo conjunctam hominum felicitatem promovendam unice spectare. Quod cum multis exemplis ex ora-

tionibus Christi defunctis probari possit, tum inprimis verissimum fit e responso ejus ad Pilatum, *JOH. XVIII. 37.* *εγω εις τστο γεγενημαι, και εις τστο εληλυθα εις τον κοσμον, ινα μαρτυρησω τη αληθεια* i. e. *eo consilio natus sum & luci datus, ut veritatem docerem & meo testimonio eam (hominibus) commendarem.*

Ex hac autem Regni Dei indole ac natura facile intelligitur, illud quoque esse *universale* h. e. ita institutum, ut omnibus hominibus, cujuscunque gentis sint ac notionis, cives ejus regni fieri liceat. Neque non Christus ipse nos eandem rem docet, cum *MATTH. VIII. 12.* testatur, *multos ex omnibus totius orbis terrarum nationibus gaudiis coelestibus fruituros esse* *εν τη βασιλεια των ουρανων;* & *MATTH. XXIV. 14.* prædicat id fore, ut *ευαγγελιον της βασιλειας per totum mundum etiam gentibus* (h. e. non Judæis) *annunciatur;* ac denique *MATTH. XIII. 38.* affirmat *το καλον σπερμα ειναι της υιης της βασιλειας* i. e. *quibuscunque hominibus, qui veri sint ejus cultores, jura civitatis coelestis impertienda esse;* quæ omnia satis probant consilium Jesu id fuisse, ut bona Regni sui in universum genus humanum conferret. Cum autem nonnulla alia, tum dicta, tum facta Jesu, multis ansam dubiandi dederint, quale primum fuerit ejus consilium; hoc loco prætermittere non possumus, quin paucis demonstramus, qua ratione Christus *της υιης της βασιλειας* Judæos quoque vocaverit; (*MATTH. VIII. 12.*) *quomodo se non nisi ad oves e domo Israël deper-*

deperditas missum dixerit; (MATTH. XV. 25.) & discipulos suos ad gentes divertere vetuerit, nec eadem benignitate qua in omnes uti semper ei solitum erat, mulieris Cananææ petitionem exceperit; (MATTH. XV. 26.) quæ omnia, & alia his similia, si ad verbum strictius sumantur, & inimico in sanctam Religionem animo explicentur, nec cum aliis Jesu dictis conferantur, & ad sæculi, quo vivebat Christus, rationem exigantur, occasionem ac speciem quandam ei sententiæ dare videntur, Christi scilicet consilium omnium primum id fuisse, ut quemadmodum Mosaica religionis forma Judæis potissimum destinata esset, sic etiam nova ac præstantior Jesu doctrina, quæ gravem cærimoniarum molem tolleret, ad Jehovahæ quoque populum, h. e. ad Judæos solos, & unice pertineret; postea autem cum tam contumaciter se contra illum gererent, & tanta impedimenta huic proposito opponerent, Jesum consilium illud mutasse & evangelium suum gentibus omnibus annuncian- dum curasse ac jusse. Sed speciosa hæc omnia magis sunt quam vera. Primum enim contra hanc opinionem observandum est, id cuicumque doctori cordi esse debere, ut præcepta sua, præsertim si nova sint & eo tendant, ut doctrinas annosa vetustate sancitas tollant, recte & ad veram ejus mentem accommodate intelligantur. Grave doctoris munus in se suscepit Christus, quod intra breve triennii spatium ab illo ita perficiendum esset, ut doctrina ejus venturis omnium sæculorum ætatibus exemplar maneret.

Sed fieri non potuit, ut discipulos suos momento ita instrueret, ut mysteriis doctrinæ mox initiarentur, & sine uberiori ejus institutione & adjumento, statim ac sese ei addixissent, perfectam doctoris personam agere valerent. Quin potius Jesu historia clare ostendit, quam sensim, quam caute illos a lacte ad solidiora edulia invitaret: unde colligere licet, id omnino necessarium fuisse, ut discipuli quorum opera ad suas doctrinas divulgandas usus esset, cum eo quam sæpissime versarentur, ab illo plenius edocerentur, & quasi sub magistri oculis prima cognitionis tirocinia ponerent: ac cum iidem discipuli testes quoque fierent, non solum doctrinæ ejus, verum etiam vitæ mortisque luculentissimi, fidissimi, quis est qui non intelligat, quare eos sub initia muneris sui nunquam longius a se dimitteret? Deinde voluisse videtur Christus, quod sapientissimum certe fuit consilium, cum ipse longinquas terras pervagandi occasionem non haberet, ut doctrina in Judæa, patria ejus, ubi eam primo plantaverat, altiores radices ageret & ad maturitatem quandam sub propria ejus cultura veniret, antequam ad exteris nationes discipulis nondum bene institutis propagaretur. Porro, superbienti Judæo solenne erat, se *υιου της βασιλειας και διαδικης* h. e. *eum, cui bona foedere cum Deo facto unice contingere deberent*, vocare, & accommodare ad hunc loquendi usum Jesus quoque Judæos hoc nomine ornat; quo tamen id tantum significare voluit, se, utpote in terra Judaica natum, suæ gentis civi-

civibus omnium nationum primis doctrinam suam tradere velle, non autem eam propriam illis solis ita dicare ac tribuere, ut omnes alios populos ab ejus communione excluderet. Neque non Christo validissimæ adfuerunt rationes, cur oves e domo Israël deperditas primum reduceret, & panem, si fieri licuisset, exteris gentibus non præberet, antequam Judæis satis cibi dedisset. Artium quidem ac scientiarum laude nunquam ita floruerant Abrahami nepotes, ut cum aliis cultioribus gentibus conferri potuissent. Sed castiori ac puriori Summi Numinis cognitione ac cultu omnes nationes, ipsos etiam Græcos, longe superaverant. Mosaicis præceptis præparata erat gens Judaica ad perfectiorem cœlestis doctrinæ notitiam accipiendam, & prophetarum admonitionibus, scholis institutis, & Synagogis tota natio rerum divinarum studio ac scrutationi operam dare adsvecta. Civibus suis optime notus erat Christus: carior igitur illis, quam alienis esse debuit; & januam ad animos eorum a prophetis refferatam, Johannes Baptista totam patefecerat. Quibus rationibus inductus consilium cepit Christus primum Judæis doctrinam suam proponere; sed benignissimum illud propositum abrupta Iudæorum contumacia impedivit, & illum dicere coëgit, id mox futurum esse, ut Regnum Dei illis ereptum gentibus traderetur. MATTH. XXI. 43. Sed quid refert plura argumenta conquirere? Audiamus clara Christi verba, & ratum nobis erit, jura civitatis ejus ad

